

Tanulmány

GYERMEKEK JOGAI A KÓRHÁZBAN

Kórházban senki nem szeret lenni. Az idegen környezet, a kiszolgáltatottság érzés, a kellemetlen körülmények egy felnőttet is alaposan próbára tesznek, egy gyermek számára természetesen még nehezebb elviselni az egész procedúrát. A kórházi kezelésre persze szükség van, az a legtöbb esetben elkerülhetetlen, de nem árt tudni arról, hogy a kórházi ágyon is jogképes állampolgárok vagyunk, akiknek törvényben szabályozott jogai vannak. És nem árt erről gyermekeinket is tájékoztatni. 1998 elejétől már Magyarországon is törvény rendelkezik a betegek jogairól, ezen belül a gyerekekéről is. 1998. január elsejétől lépett ugyanis hatályba az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény, amely részletesen szabályozza az egészségügyi intézményekben kezelték jogait és kötelezettségeit.

A betegek jogainak törvényi szabályozása már korábban megtörtént az európai államokban, a betegjogok európai alapelveit egy nemzetközi dokumentum, az 1994. évi Amszterdami Deklaráció rögzíti. A gyermekek szempontjából azonban fontos számunkra egy másik dokumentum is, mégpedig a World Medical Association (Orvosi Világszövetség) ottawai deklarációja, amely 1998-ban rögzítette az egészségügyi ellátásban részt vevő gyermekek jogait. (A dokumentum preambuluma alapján születése napjától 17 éves koráig tekint egy emberi lényt gyermeknek, de leszögezi, hogy amennyiben egy adott országban ettől eltérő a gyermekkor törvényi meghatározása, úgy azt kell alapul venni.)

A magyar egészségügyről szóló törvény alapján a legelső betegeket érintő alapjog az **egészségügyi ellátáshoz való jog**, vagyis az, hogy mindenkinek – így a gyermekeknek is – joga van az egészségügyi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és megkülönböztetés nélküli egészségügyi ellátáshoz. Az indokoltságra külön hangsúlyt helyezhetünk – fontos, hogy a gyermek csak akkor kerüljön kórházba, ha olyan ellátásra van szüksége, amely otthon vagy nappali kórház keretein belül nem biztosítható, és csakis akkor és annyi ideig legyen kórházban, amikor és ameddig az mindenképpen szükséges. A gyermeket mindenképpen a gyermekeknek és fiatakorúaknak fenntartott osztályon kell elhelyezni, gyógykezelése gyermekkorú társai között kell történjen. Biztosítani kell, hogy a gyermeknek a kórházban legyen lehetősége játszani, pihenni és tanulni, állapotának és életkorának megfelelően. Elvárható, hogy ehhez megfelelően tervezett és felszerelt környezet és speciálisan képzett személyzet álljon rendelkezésre.

A törvény 10. §-a taglalja az **emberi méltósághoz való jogot**. Az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani. A beteg gyermeket is csak méltányolható okból és ideig szabad várakoztatni, ruházata csak a szükséges időre és a szakmailag indokolt mértékben távolítható el. A gyermek vizsgálata során csak a vizsgálatot végző személyek, illetve a szülők által felhatalmazott személyek lehetnek jelen.

Szintén fontos és joggal elvárható, hogy a gyermeket meghallgassák, figyeljenek panaszaira és a nevén szólítsák, a degradáló „egyeske”, „ketteske” és egyéb elnevezések helyett. Az egészségügyi dolgozóknak ügyelniük kell arra, hogy a gyermeknek ne legyenek túl nagy fájdalmai és fel legyen készítve a kezeléssel járó kellemetlenségekre. Az 1998-as ottawai deklaráció is beszél arról, hogy meg kell előzni, de legalábbis minimálisra kell csökkenteni a gyermek fájdalmait, szenvedését.

A harmadik alapvető betegjog a **kapcsolattartás joga**. Ennek részletes szabályait ugyan az adott egészségügyi intézmény házirendje szabályozza, de a kórházban ápolt gyermeknek

mindenképpen joga van arra, hogy szüleit, vagy azokat helyettesítő személyeket maga mellett tudhassa, kapcsolatot tarthasson családjával, bármely korú látogatót fogadhasson. A 11. § kimondja, hogy a beteg jogosult saját ruháinak és személyes tárgyainak használatára, a gyermek tehát joggal várhatja el, hogy magával hozza pl. kedvenc játékmackóját vagy a legkényelmesebb papucsát. Lehetőséget kell teremteni arra, hogy a gyermek beszélgethessen a többi gyerekekkel, ha társaságra vágyik, illetve, hogy találhasson magának egy csendes helyet, ha egyedül akar maradni.

Az **intézmény elhagyásának joga** is megillet minden gyermeket. A még 14. életévet be nem töltött kiskorú gyermek azonban a jog szerint cselekvőképtelennek számít, így ezt a jogát csak a törvényes képviselő egyetértésével gyakorolhatja.

Az ötödik törvényben szabályozott alapjog a **tájékoztatáshoz való jog**. A beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra. Az egyéniesített forma kitétel nem véletlenül került bele a jogszabály szövegébe. Egy orvosi szaknyelvben nem tájékozott felnőttnek is nehezebb esne megérteni az orvostól kapott diagnózist, egy kiskorú gyermek pedig végképp nem tud mit kezdeni vele. Azonban a gyermeknek nemcsak arra van joga, hogy kezelését és gondozását elmagyarázzák neki és kérdéseket tehessen fel ezzel kapcsolatban, hanem arra is, hogy kérdéseire számára is érthető válaszokat kapjon. A már említett ottawai nyilatkozat is utal arra, hogy a gyermek értelmi- és felfogóképességének megfelelően kell számára kezelését és gondozását elmagyarázni.

A beteg gyermeket – akár csak a felnőttet – megilleti továbbá az **önrendelkezéshez való jog**. Ennek gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve arra is, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő döntésekben részt vegyen. Bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését adja. A felnőtt korú, cselekvőképes állampolgárok beleegyezésüket közokiratban, teljes bizonyító erejű magánokiratban vagy két tanú jelenlétében tett nyilatkozattal adhatják meg. A kiskorúak esetében – lévén még cselekvőképtelenek – ez annyiban módosul, hogy helyettük szülei vagy törvényes képviselőjük tehetik meg a szükséges beleegyezést. Az egészségügyi ellátással kapcsolatos döntésekbe azonban a gyermeket is bele kell vonni, az ő véleményét is figyelembe kell venni a szakmailag lehetséges mértékig. Az ottawai deklaráció külön utal arra, hogy bár a szülő ill. a törvényes képviselő joga a döntéshozatal a gyermek egészségügyi ellátásával kapcsolatos kérdésekben, a gyermek véleményét minden esetben ki kell kérni, kívánságait figyelembe kell venni.

A hetedik fontos betegjog az **ellátás visszautasításának joga**. A beteg – megszorításokkal – dönthet úgy is, hogy nem veszi igénybe az ellátást. Amennyiben azonban az ellátás elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné, nem élhet ezzel a jogával.

Az egészségügyi törvény foglalkozik továbbá az **egészségügyi dokumentáció megismerésének jogával** is. A beteg jogosult arra, hogy megismerhesse a róla készült egészségügyi dokumentációban szereplő adatait, hogy adatairól tájékoztatást kérjen. A gyermek dokumentációjába való betekintés joga ezúttal is a szülőt, illetve törvényes képviselőjét illeti meg. Végül, de nem utolsósorban, a beteg jogosult arra, hogy az egészségügyi ellátásban részt vevő személyek az ellátása során tudomásukra jutott egészségügyi és személyes adatait (orvosi titok) csak az arra jogosult személlyel közöljék. Ez az **orvosi titoktartáshoz való jog**, amely felnőttet, gyermeket egyaránt megillet. Amit egy gyermek mond el az orvosnak vagy egy ápolónak, azt ugyanúgy titokban kell tartani – kivéve persze, ha a gyermek egészségügyi ellátása szempontjából fontos, hogy valaki más is tudja azt.

Ezek tehát a törvényileg leszabályozott alapvető jogok, amik a kórházi kezelés alatt álló gyermekeket feltétlenül megilletnek. A legfontosabb azonban az, hogy a gyermek kezelése minden esetben tapintattal és megértéssel történjen, a magánéletük tiszteletben tartásával. Ahhoz, hogy a gyermek egészségesen nőjön fel, elengedhetetlen, hogy egészségügyi dolgokban támogatást és információt és segítséget kapjon.

A kórházban ápolt gyermek (illetve szülei) panaszaival fordulhat az orvosokhoz, ápolókhoz is, de a betegjogok érvényesítésére leginkább az adott kórházban működő betegjogi képviselő a legalkalmasabb. A betegjogi képviselő intézményét szintén az új egészségügyi törvény vezette be, az ÁNTSZ szervezeti keretei között működő betegjogi képviselő feladata a betegek jogainak védelme, képviselése, továbbá segít a beteg panaszának megfogalmazásában. Szintén törvényi előírás, hogy a betegjogi képviselő kiemelten kezeli az életkoruk miatt kiszolgáltatottabb helyzetben lévők – így pl. a gyerekek – betegjogi védelmét. Minden szülőnek, pedagógusnak bátran ajánlom, hogy amennyiben kifogásai vannak gyermeke valamelyik egészségügyi intézményben történő kezelésével kapcsolatban, keresse fel az illetékes betegjogi képviselőt és kérjen tőle tanácsot problémáját illetően. De ez nem csak az egyetlen érdekérvényesítési lehetőség. Budapesten 1994 óta működik a Szószóló Alapítvány a Betegek Jogaiért. Az orvosokat, jogászokat tömörítő civil szervezet fő feladata a betegek jogainak védelme és ezen belül kiemelten kezeli a beteg gyermekek jogait is. Mindenki nyugodtan fordulhat az Alapítványhoz problémái orvoslása érdekében, kívánságra pedig – postaköltség megtérítése ellenében – a gyermekek betegjogait bemutató, színes képekkel illusztrált tájékoztató plakát vagy prospektus is igényelhető a szervezet Betegjogi Konzultációs Központja címen. Ugyanitt működik a Varázsló gyermekmagazin szerkesztősége is. Ez a vidám, képekkel, mesékkel és fejtörőkkel tarkított ingyenes újság nemcsak a gyermekek számára érdekes, de szülők, pedagógusok is forgathatják, hiszen felnőtteknek szóló mellékletéből hasznos információkat nyerhetnek – többek között – a gyermekek jogairól is.

Fábián Titusz

A Szószóló Alapítvány címe: 1115 Budapest, Bartók Béla u. 79. III/5.
telefon/fax: (1) 209 0668
Internet: www.szoszolo.hu
e-mail: szoszolo@szoszolo.hu